

K otázce miletínského popraviště

Rád bych poděkoval paní Hellingerové za to, že vypátrala původ tvrzení publikovaného v knižce pana Friedricha, kde je uvedeno, že první miletínské popraviště stávalo na křižovatce silnic k Hořicím. Tím totiž umožnila prokázat, že se nejedná o zprávu z historických pramenů, ani o zprávu kronikářskou, nýbrž pouze o úvahu a hypotézu archiváře Josefa Špringera, založenou na zdánlivě logických předpokladech. Domnívám se však, že tyto předpoklady jsou mylné.

Nejprve je třeba zdůraznit, že k tomuto tématu nejsou k dispozici žádné původní písemné prameny. Miletínská smolná kniha se nedochovala, předpokládat lze pouze útržkové zprávy v městských knihách a protokolech, jež by si však vyžádaly zvláštního a podrobného studia. Proto obvykle vycházíme z kronik a původní literatury, která zaznamenala informace z již známých písemných pramenů a cenná svědectví pamětníků. K tématu miletínského popraviště ovšem takové informace a svědectví prakticky neexistují. Výkon hrdelního práva v Miletíně byl zrušen v roce 1766, v té době vznikala teprve první farní pamětní kniha faráře Baudische. Skutečný zakladatel miletínské historiografie, městský písař a bývalý učitel František Žába, sepisoval svoje *Paměti města Miletína a celého panství Miletínského od roku 1124 až v první čtvrtině 19. století* a přestože si miletínskou šibenici nepochybně pamatoval, nezmínil se o ní. Podobně její existenci nevěnoval pozornost ani Josef Ladislav Jandera. První, kdo uvádí polohu miletínského popraviště (pod lesem Chroustovským „na dráhách“) je až Jan Nepomuk Lhota, a to nejprve v městské kronice, v zápise z roku 1849 (s. 45) a pak ve své monografii z roku 1888 (s. 97). Lze předpokládat, že Lhota vydatně využíval informace od pamětníků - sám uvádí např. svého děda Václava Erbena nebo

prabápu Annu Temničkovou.

Josef Špringer postavil svoji hypotézu na dvou předpokladech. Prvním je faktická blízkost domu čp. 72, tedy bývalé katovny. Druhým přítomnost Božích muk na místě, kde se snad mělo popraviště nacházet. Podívejme se na tyto předpoklady podrobněji.

Historii hrdelních trestů je věnována poměrně velká pozornost. Předním znalcem tohoto tématu je jičínský historik PhDr. Jindřich Francek, který je také autorem řady kvalitních publikací na toto téma. Nahlédneme-li do nich, uvědomíme si řadu skutečností, které vlastní výkon hrdelního trestu provázely. Například to, že o jeho středověké podobě je známo velmi málo, snad jen tolik, že byl většinou vykonáván veřejně a na nejrůznějších místech. Hrdla se přetínala na náměstích i radničních dvorech, věšelo se často na stromech a někdy teprve absence vhodného stromu přivedla městskou radu k postavení šibenice. Z novověku pak již známe obrázky šibeničních vrchů a popravišť u cest, vždy výrazně vzdálených od lidských příbytků. A to, nehledě na související pověry a pověsti, také z ryze praktických důvodů - bylo to místo smrti a utrpení, ostatky odsouzenců nebyly často pohřbívány a o jejich likvidaci se starala příroda a divoká zvěř. V tomto nehostinném prostředí nemohl člověk trvale žít, kata a jeho rodinu nevyjímaje.

Oproti tomu odloučení katovny bylo věcí společenskou. Kat, jako osoba snižená, měl v městské obci přesně vymezené postavení, z dnešního pohledu bychom snad řekli diskriminační. Ale řemeslo to bylo poměrně výnosné a i ke katovně patřilo hospodářství jako každé jiné - zahrada, kus pole, domácí zvířectvo. Činnosti spojené s pohodnictvím sice nebyly nijak idylické, ale v podstatě se výrazně nelišily od toho, co vykonávali řezníci, koželuhové nebo jircháři, jinak vesměs počestní měšťané.

Lze tedy říci, že nebyl žádný

reálný důvod pro to, aby se popraviště účelově zřizovalo poblíž katovny. Popravy se nevykonávaly tak často, aby to kat potřeboval mít „blízko do práce“. Naopak mnohem více času mu zabraly činnosti spojené s právem útrpným, výslechy a tortura obviněných, které probíhaly obvykle v šatlavě, nebo ve zvláštní místnosti na radnici. Kat dokonce ani nebyl nijak odpovědný za technický stav a údržbu šibenice. To byla starost městské rady a když bylo potřeba opravit šibenici, účastnil se toho celý příslušný cech, aby nikdo neutrpěl společenskou újmu. Domnívám se proto, že právě bezprostřední blízkost katovny, tedy jedné z nejstarších, kontinuálně až do současnosti existujících usedlostí v Miletíně, vylučuje možnost existence stálého popravního místa na křižovatce obou hořických silnic. A věřím, že při podrobnějším zkoumání by analogie jiných měst prokázala, že popraviště se obecně poblíž katoven nezřizovala.

Josef Špringer dále usoudil, že Boží muka, která zde stojí od roku 1809, byla postavena jako upomínka bývalého popraviště. O ničem takovém se však nezmiňuje žádný z miletínských kronikářů, ani sám Špringer takovou zprávu ve své výpiskové *Kronice Miletína* nezaznamenal. O kříži poprvé píše pamětník jeho vztyčení František Žába. Neváhá poznamenat, že jeho tvůrce, jistý Höffinger, „zde se dlouhý čas zdržoval, jen aby peníze vyzískal a takové promrhal, poněvadž z první třídy marnotratník byl“; o nějaké ušlechtilé snaze postavit svatý kříž na místě dřívějšího utrpení však ani slovo. Nic takového zřejmě nenaznačuje ani modlitba na podstavci kříže, dnes již nečitelný nápis, zaznamenaný Františkem Žábou i jinými: *Ježíši, pro své dobrovolné utrpení uděl lítost a zbav nás od trestu věčného! K uctění zřízen na náklad obce Miletínského. Höffinger fecit A. 1809 in May.*

Téměř identická Boží muka stála tehdy již nějakých sedmnáct let na Chrasti, u polní cesty k Horkám (dnes v II. poli hřbitova). Měla i podobný nápis, stála na vyvýšeném místě na okraji města, ze všech stran viditelném - i zde by jistě mohlo být popraviště. Jen to

ještě nikoho nenapadlo...

Josef Špringer vykonal úctyhodné dílo. Jeho Kronika, ojedinělé publikace i další materiály, budou vždy patřit k hlavním pramenům pro zájemce o miletínskou historii. Jeho zjednodušenou hypotézu o prvním popravním

místě nelze pro nedostatek původních pramenů a při absenci archeologického výzkumu potvrdit ani zcela vyvrátit. Rozhodně ji však není možné nekriticky přejímat a vydávat za historickou skutečnost.

autor článku: Jan Hlavatý